

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

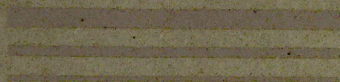
պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

УЧЕБНИК
АРИТМЕТИКИ
ДЛЯ ДЕТЕЙ
ВЪЗРАСТА
ОТЪ 7 ДО 10 ЛѢТЪ
СЪ ДРОБНЫМИ ЗАДАЧАМИ
И СЪ ДОКАЗАТЕЛЬСТВАМИ

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1000 UNIVERSITY AVENUE
CHICAGO, ILL. 60607
U.S.A.

9

(1929)

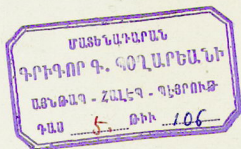
ԵՐԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱՅ
Յ Ո Ր Ե Լ Ե Ա Ն
ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

© 1859 - 1929 ©

265
12/1/19

ԵՕՐԱՆԱՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈՒԵԼԵԱՆ
ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ
ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

□ □ □ 1859-1929 □ □ □

Հովանաւորութեամբ

ՎԱՍԵՄ. ՊԵՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇՏԱՅԻ

և

Նախագահութեամբ

ԳԵՐ. Յ. ՎՈՒԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ. ԳՐԱՐԱՐԵԱՆԻ

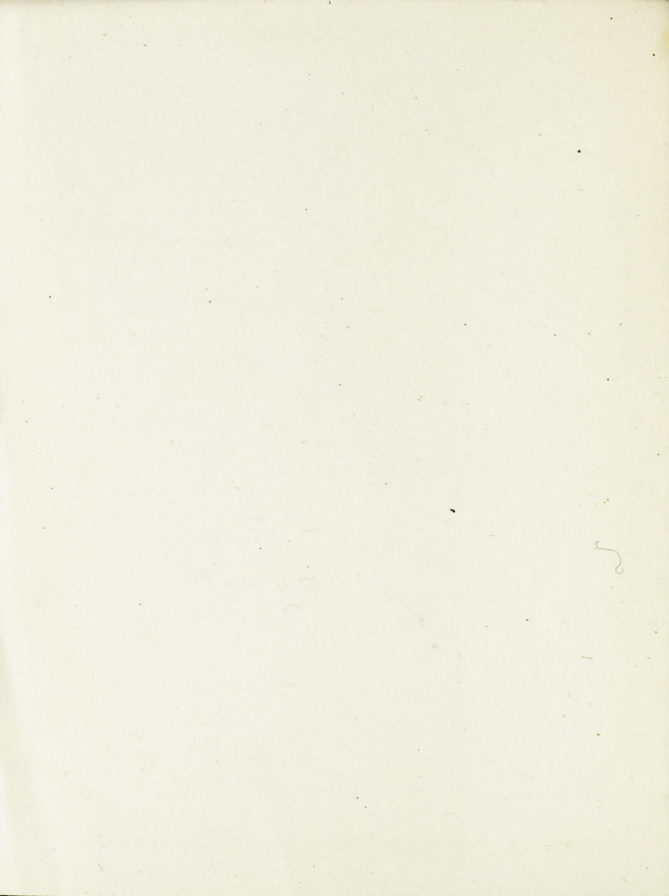
ՅՈՐԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՏԵԱՐՔ՝

Տօքթ. Ալլահվէրտի Որդի
Ե. Աղաթօն պէյ
Լ. Բաշալեան
Գ. Բարունակեան
Դաւիթ պէյ
Պ. Էսմէրեան
Տ. Թէքէեան
Տօքթ. Վ. Թորգոմեան
Տ. Կամսարական
Ա. Հարէնց
Վ. Մալէզեան
Կ. Մատթէոսեան
Ռ. Մամուլեան
Ռ. Որբերեան
Ա. Զօպանեան
Յ. Սեւեան
Մ. Սիմօնեան
Տօքթ. Տ. Սպարթալը
Ա. Տէտէեան
Մ. Տէրպէտէրեան
Մ. Տէրտէրեան

ՏԻԿՆԱՅՔ՝

Տիգրի Ալլահվէրտի Որդի
Մ. Աղազարեան
Լ. Ասլանեան
Ա. Աստարեան
Ե. Աւետիսեան (Անայիս)
Ն. Դափամանեան
Մարի Դուլումեան
Մարինէ Դուլումեան
Մ. Դ. Եսայեան
Մ. Իփլիքեան
Վ. Խաչատուրեան
Մարի Կիւլպէնկեան
Տօքթ. Ն. Հովեան (Օր.)
Վ. Մալէզեան
Մ. Որբերեան
Մ. Զիլինկիրեան
Զ. Պահրի
Վերգինէ Սարգիս
Ե. Սուպիրան
Սօֆի Սպարթալը
Մ. Տէտէեան

Յարգելի Հայրենակիցներ,

Բազմաթիւ մշտնորոպակներուն և համակիրներուն միահա-
մուռ ցանկութեան զոհացում չալու համար, որուն արձագանգ
եղաւ մամուլի ալ, Կեդր. Յանձնախումբս որոշեց հրապարակա-
օտելէ Տ. Մեարոյ Դուպարեանի գրական գործունէութեան
կորսման անակադր, և այս հանդիսաւոր պատկերաւոր յար-
գանքի և գիտահասունի ցոյց մը ընել ի պատիւ պատկառելի
ծերունիին:

Նույնպես անունը սերտեցի կապում ե հայ դպրա-
քան ե գլխաւորաբար Իզմիրի քաճճ մսաւորսկանքան
կեանքին հէ: Ոսկանի, Բաւարեանի, Կոստանի, Բաւարեանի,
Զիլիկիւրեանի նման սիրում գրողներու Իզմիրեան հաւա-
սեղաւքան վերջին ցոյն ե որ կը շոյս շիջեղախո... Անխիս
մանաւանդ իրեւ քաղաքանի, ե իրեւ քաղաքի հայկաւսաց
ե անեղեղի սխալեան մը, որ շուրջ 90 տարիներու քեռին տակ
ընկնում ըլլալով հանդերձ երիտաւորի մը սկս տարին կը
շարունակի իր հաւաստիքով աշխատելները: Այդ տեսակեղով
յոքեղեղաւ եղանակ դեմ մըն ե, ե երե ըլլար իսկ իր քեղեղա-
ւոր գործունեակներ, որ քաղաքի սերունդներու մսաւոր
սաշար հայքայքով, միայն իր սանձաղի տարիք կամ եւս իր
անխոք ճիգը ինքին սիսի քաւեր որ մեմ ազգովին հոշա-
կեմին մեր քաղաքին ու հիւսցումը մեր երիցաւորն վստա-
կաւորին:

Ի՞նչպէս կարելի է առանց երախտագիտութան վեր հանել
թէ՛ արդարեւ Մեւրոպ Նուպարեան իր բոլոր կեանքը նուիրած

ե մեր աշխարհաբար շեզուի մշակման, որուն ինք եղաւ մին առաջիններէն որ, հեռուսեաւ եւ դրական միտքեր, վաղուց ընդունեցին անոր կարեւորութիւնը, իբրեւ ժողովրդական բարքաւ, երբ ուրիշներ յանտօրէն կառնեցան գրաքառին, որ, հակառակ իր անմիտելի հարստութեան, դասապարսնած էր մեր դպրութեանց զանձսրանին մէջ մնալու իբրեւ դասական եւ պատմական հոշակաւ աւանդ մը: Իր գործնական բաղգիրները եւ վիպական բարգմանութիւնները ժողովուրդին համար եղան աշխարհաբառի դպրոց մը, որուն մէջ Նուպարեան մնաց մինչեւ վերջը ժողովուրդին սիրելի դասխարակը, հաւաստով գեղուն, առանց ռեւի եռխապաշարունի կամ յաւակնութեան:

Եւս ինչ գրող մեր մէջ եղած է այնքան հասեւս որքան Նուպարեան, եւ կ'արժէ իր ազնուական նկարագրին այդ հազմագիւտ կողմը յատկապէս ցոյց տալ նոր սերունդին, ինչպէս բարոյական այն հոշակաւ պիտագիծը որով անկիւս գիշցած է հիացումի մթնոլորտ մը ստեղծել իր շուրջը: Մեւրապ Նուպարի ժպիտը տեսակ մը Վօլքերեան դրոշմ ունի, որուն մէջ երե հեզեանքը չէ որ կը տիրէ յիշխանայական խոր գիտակցութեան մը ընդունեցին, հոն կ'արտացոլայ գոտարբայնութիւն մը որ ինքնին կը բացատրէ իր բարոյականը եւ քաղցրութեամբ շարախում գեղեցիկ նկարագիրը:

Որքան անխառ եւ ապերախ պիտի ըլլայինք բողոքով որ մոռացութեան քողին տակ ծածկուի այսպիսի արժեքաւոր աշխատանք մը, որ խոր ծերութեան մէջ իսկ կը յանտօի ծառանք հայ միտքին եւ հայ գրչին: Կատարեալ մարմնացումը յարատեւ աշխատութեան, անսպառ կորովի, յստակամիտ գաղափարներու, անա՛ ինչ որ այդ պատմական մշակը մեզի կը պարզէ, այն պահուն իսկ որ իր արտաբնական միտքին առջեւ արդար հպարտութեամբ մը՝ իրաւունք պիտի ունենար իր կեանքին վերջապաշար խնկելու դողդոջուն ձեռքերով ժողովուած հանգստեան ծաղիկներու բոյրովը:

Բայց կեանքը տարօրինակ քննաձեռն է որ պերճանքը կու-

սայ սոսանձաշնորհեալներուն միայն, եւ դոյզն հանգիստը կը զրանայ վաստակաւոր անհապէսի մը, որ պէտք է աշխատի մինչեւ վերջին շունչը, խոր աշխատանքին եւ չոր հացին մէջ գտնելով վերջին յագուրդը: Նուպարեան խկապիսի սակաւապէս մը եղած է իր պարզ եւ մաքուր կեանքին մէջ, այնքան որ, զաղասխարսկանի մեծանձնութեամբ մը, իր ունեցած ակբողը հարստութիւնը Իզմիրի մէջ խանութ մը, նուիրած է Հայկ. Բարեգ. Ընդհ. Միութեան: Անկասկած իր կեանքին իսկ գեղեցիկ դասերով շեշտն է, առեւն անոնց հաւատ որ, ունայնամիտ եւ նիւթապաշ, չեն գիտեր քի ռէր է բուն արժանիքը եւ գերազանց երջանկութիւնը: Նուպարեան ծայրը ծայրին սպրող մտաւորականն էր, բայց երջանիկ չքաւոր մը եղած է, որ ոչ միայն անհոգութեամբ դիմագրւած է կեանքին դժուարութեանց, այլ միշտ ժպիտը իր շուրթներուն վրայ նայած է կեանքին, ժպիտ մը որ կը խօսի իր կաշկածկոյնն աշուրներուն մէջէն, կոկորդաշիւր փանփան մը՝ մինչեւ անգամ երբ սիրտը վերաւոր է: Ասիկա երեւոյթ մըն է որ հիացում միայն կրնայ ներշնչել: Իզմիրի աղիտէն վերջ, խառնապահար ծերունին Մարտիկ սպասանած է, եւ, քեւը սիրտը խորհակուած, իր Պօլսոյի մեծարանին մէջ, ան կը շարունակէ ժպիտը կեանքին եւ անոնց որ, հաւատարիմ ուխտաւորներ, կ'երբան տեսնել զինքը, ծոած իր հին գրասեղանին առջեւ, որուն վրայ կը քրզանան բուրբի դեղեր:

Մեւրուպ Նուպարեան եին դպրոցին վերջին տնօրէններէն է որ ազնուութիւնը, քաղցրութիւնը եւ քաղցրութիւնը իրենց հետ կը տանին կ'երբան: Այդ պատճառաւ, անկիրք միշտ փնտռուած եւ սիրուած դեմք մը եղած է Իզմիրի ամենամօռիս աւտոներուն մէջ, ինչպիսի ժողովրդական խոնարհ խառնուն մէջ ալ: Հին երջանիկ օրերու խնամաստեղի անհապէսական դեմքովը անկիրք առաքեալի մը կը նմանի, որ կեանքի հաւատքը եւ աշխատանքի սերը իբրեւ զոյգ ջանքեր բռնած կ'անցի մեր առջեւէն, եռանդ եւ յոյս ներշնչելով մեզի, մինչեւ արեւը

անպերուն մեքեն իր վերջին ցոյժերովը կը զեղեցիացնէ այդ
զնայեղի դեմքը:

Կեդր. Յանձնախումբը ներկայ կոչը ուղղելով կը հրաւիրէ
ուրեմն հայ հասարակութիւնը անխտիր, եւ Իզմիթցի հայրենա-
կիցները գլխաւորաբար, որ իրենց բարեյօժար մասնակցու-
թեանքը աւելի պատկառազոր ընծայեն մեծաւմեծութեամբ որ հանդի-
սաւորապէս պիտի մասնոցուի Միւրապ Նուպարեանի նման
ազնուական մտաւորականի մը եւ անձամբ իր աշխատողի մը,
որ իրաւունք ունի հանրային երախտագիտութեան:

Յորեղեանի հանդէպը տեղի պիտի ունենայ Բարիդի մէջ,
յառաջիկայ աշուն (տեղե ու բուսական պիտի ծանուցուին
թերթերու միջոցաւ:

Կը խնդրուի թոյլ տրուիմները, թղթակցութիւնները եւ
շնորհատրութիւնները ուղղել Յորեղեանական Կեդր. Յանձնա-
խումբի ֆարսուդար Տիար Գ. Բարունակեանի, հետեւեալ
հասցեով՝

Monsieur PAROUNAKIAN

15, Rue Jean Goujon, Paris (8^e)

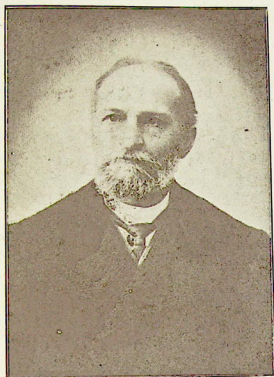
իսկ Յորեղեանական նուերները եւ դրամական թոյլ տալիս
ները ուղղել Գանձապան Տօքթ. Ալլանվերտի Որդիի հետեւեալ
հասցեով՝

Monsieur le Dr. ALLAVERDY

27, Rue des Sablons, Paris (16^e):

Բարիդ, 10 Յունիս 1929

ԿԵԴՐ. ՅԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲ

(1914)

ԿԵՆՍԱ ԳՐԱԿԱՆ.

Մեսրոպ Նուպարեան ծնած է Իզմիր, 26 Նոյեմբեր 1842 ին։
Նուպարեան տոմար երկու հիւղ ունի, հախ՝ Իզմիր, որուն վեր-
ջին շառաւիղն է Յոբէլեարք, յետոյ՝ Նգիպտոս, որուն մեծանուն
ներկայացուցիչն է այսօր Պօղոս Նուպար փառա։

Ջղայնոս ծնողքի գաւակ, մանկութենէն սկստակազմ եւ վա-
սառողջ, Նուպարեան ջղահիւծութենէ տառապած է, ինչ որ ազ-
դած է իր մտաւոր կարողութեան վրայ, հարկադրելով զինքը զգու-

Շանալ միսֆր յոգնեցնող ստեղծագործ աշխատանքի եւ կաշկանդուիլ իբրեւ բառագիր եւ քարգմանիչ սահմանափակ մարդի մը մէջ:

Իր նախնական ուսումը առած է Իզմիրի Մեսրոպեան վարժարանին մէջ եւ ինքնօգնութեամբ կատարեալագործած է իր ուսումը, մասնաւորապէս Ֆրանսերէնը: Տղայ հասակին մէջ սկսած է երկու բնկերներու հետ հրատարակել «*Շրկասուր*» անուն մանրադիտական հանդէս մը, որուն գրաւարը եւ սպագրիչը եղած է, եւ հազիւ դպրոցաւար՝ ձեռնարկած է «*Մուսուլմասուր*» անուն քերթի մը հրատարակութեան:

Տակաւին դպրոցի գրասեղանի վրայ՝ գրաբար քարգմանած է Շարօպրիանի «*Ողի Քրիստոնէութեան*» եւ Ռասիքի «*Դասասուրֆ*» գիրքերը, որ 1862 ին սպագրուած են Տէսէեան սպարանին մէջ: 1868 ին սպագրել տուած է Վիքոր Հիւկոյի «*Նօրք Տաւ*» վեպին քարգմանութիւնը, որուն դժուարութեանց վրայ, օգտուած ըլլալով Էմիլեան Ֆրանսահայ բառգիրքէն, գաղափար ունեցաւ հայ աշխարհիկ լեզուով բառարան մը յօրինել:

Անկէ ետքն եր ու Դրիգոր Մսերեանի հետ խմբագրած է «*Մեշորա*» քնդարձակ հանդէսը, որ կառավարութեան կողմէ խափանուեցաւ:

Այլեւս ինքզինքը բոլորովին նուիրած է գրականութեան եւ գլխաւորաբար յետագայ երկերը աշխատասիրած է: Կ'արժէ յիշատակել գրական պայքար որուն ձեռնարկած է «*Նորայրեան Բառարանի Սխալները*» խորագրով գրողիկն աւրիւ, Նորայրի հետ, աշխարհաբարի անողոք հակառակորդ գրաբարագէտ մը, բուն եւ երկարատեւ պայքար՝ զոր Նղիա Տեմիրճիպաշեան պատկերաւից ղեկով մը «Տրովադայի Պատերազմը» հռչակած էր: Աւելորդ է քսել որ յաղթանակը տարած է Նուպարեան, պարտութեամբը գրաբարին ու տեղի տուաւ աշխարհաբարին առջեւ:

1892 ին անկա հրահարակած է իր առաջին բառգիրքը «Բառարան Ֆրանսերենի Հայ-Աշխարհիկ»:

Մեսրոպ Նուպարեան Հ. Բ. Ը. Միուրեան նուիրած է իր հասուրաբեր մեկ խանուրը որ Իզմիրի հեղեհին այրեցաւ, այդ առթիւ արձանագրուած է սոյն Միուրեան Պատուոյ Անդամներու շարքին մեջ: Իր ունեցած չունեցածը Իզմիրի Ազգ. վարժարաններուն կտակած էր, իսկ բոլոր գիրքերը տեղւոյն հայ ընթերցասան: Այժմ կը փափաքի երեսանի Կառավարութեան բողոք տանըմէկ ձեռագիր երկասիրութիւններ, երկու մասեմադարաններ եւ չորս սնունկ տպագիր գործեր, զոր ձգած է Իզմիրի Գորտէլոյի իր բնակարանին մեջ:

Հարկ չիկայ ըսել թէ յարգելի ծերունիին վրայ մահացու տպաւորութիւն մը գործած է իր սիրական Իզմիրին աւերումը եւ բարգաւաճ հայութեան փնացումը, որուն անդոհալից խուճապներուն մասնուելով հազիւ շունչը առած է Մարտէյ, այժմ ամուր մեկ անկիւնը բաշտած կ'ապրի եւ կ'աշխատի, իր վիրաւոր սրտին սփոփանքը փնջելով դաշնակին առջեւ, իր ամենեւնի հաւատարիմ բարեկամին, որուն խաղերուն մեջ իր գգայուն հոգին կը վերադրի հին յիշատակներ:

Նուպարեան Ֆրանսական կառավարութեան ստացած է Ակադեմական տպայի աստիճան եւ արծաթեայ շքանշան Ֆրանսերէն լեզուն ու գրականութիւնը Հայոց մեջ տարածած ըլլալուն համար: Անկա Իզմիրի մեջ վարած է ազգային բազմաթիւ տպասոցներ, եւ մասնաւորապէս իբրեւ Ոստումական Խորհուրդի անդամ շատ օգտակար հանդիսացած է:

Բացի այն բազմամեայ աշխատակցութենէն զոր ընծայած է տարունակաբար մեր ազգային մամուլին (*Արեւելեան Մամուլ, Արեւիք, Բիւզանդիոն, Ծաղիկ Իզմիրի, Կոչնակ, Նոր Լուր, Հայ Սիրս, Էւայրն*) Նուպարեանի տպագրուած երկասիրութիւնները եւ բարգաւաճութիւններն են՝ *Բառարան Ֆրանսերենի Հայ*

Աշխարհիկ, Առ Ձեռն Բառարան Յրանւերեկն Հայ Աշխարհիկ, Կասկերգութիւնք Մոշիերի, Առաքլ Լաճօնքիկն (յանգաւոր), Նօր Տաւ Բարիկի, Հաւանոս Պասնութիւն Բազմաւարբու-
քեան՝ Սենեօպոյի, Դեպի Բեւեռ՝ Նանեկնի, Յաւուք՝ Կեօրէի, Ռօւեո եւ Ժիշիեր, Դասաւերք Ռաւիկնի, Նուսար Փաշա, Նու-
սար Փաշա Պասնութեան Առջեւ, Հասքնիւրք Յրանսոյի Առա-
կախօսներէ:

Իբր քերթօն հրասարակում են Ասօղք՝ վեպ Պենժաւեն
Քօնքաքնի, Հօրեղբայրս եւ Դիւղերեղք՝ վեպ, Դրակալ՝ քերթ.
դիւցազնակասակ Պուալոյի: Իսկ Իզմիր մնացած եւ կորսուած
անհիպ գործերն են՝ Բաղիւրք Պիսանի Դիւեղեղք, Ընդարձակ
Բառարան Յրանսանայ, Կասկերգութիւնք Մոշիերի, հեղինա-
կին Տաւր ամենեկն նեանաւոր խաղեր, տրգիլում Համիսեան
գրաքննութեան, Առաքլ Յօրիանի՝ յանգաւոր, Տաղգրութեան
միջոցին ալրած Իզմիրի հրդեհին, Յօրիանի Թասերախալք, վեպ
նեանաւոր Ողբերգութիւնք Ռաւիկնի, Մերուպե, Ողբերգ. Վօրքոնի,
Կասկերգութիւնք Ռընեայի, Խաղամոշ, Հրիսակաւոր, Պեռնիի
Խաղք, վեպ յորս Յրանսայի հոշակաւոր հեղինակներու, Դանձի
Կղզիկ՝ վեպ Արիվեքնի, Դիւղի Բժիշկը՝ քասերախալք:

Ախրաւպարին մեջ պատաստած է հետեւեպներ.— Թըշ-
ուաներ՝ վիքոր Հիւկոյի, Յրանիկն՝ քերթեղարան, Բեռոյի
Մանիակալեր, Զուիցերիացի Ռոպկնօն, Էօժիկն Կրանիկ՝ վեպ
Պալգաքի, Իսլանսայի Զինուքը՝ վեպ Լօրիի, Յրանսանայ Բառ-
գրքոյի, Հայ-Յրանսերեկն Բաղգրքոյի՝ (անհիպ), Հաւաքածոյ
Յրանսացի անուանի տաւաղաքներէ՝ (մամուլի տակ):

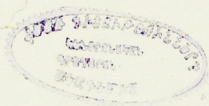
Հրասարակիչի չգոյութեան պատճառաւ բազմաքիւ երկեր
եւ քարգանաւորիւններ չեն Տաղգրում, ինչ որ վնասութիւն
պատճառած է Մեքուպ Նուպարեանի, տակաւ քոյցնեղով իր
անվհաս յարատեւութեան ողին որ իր յատկանիւր եղած է:

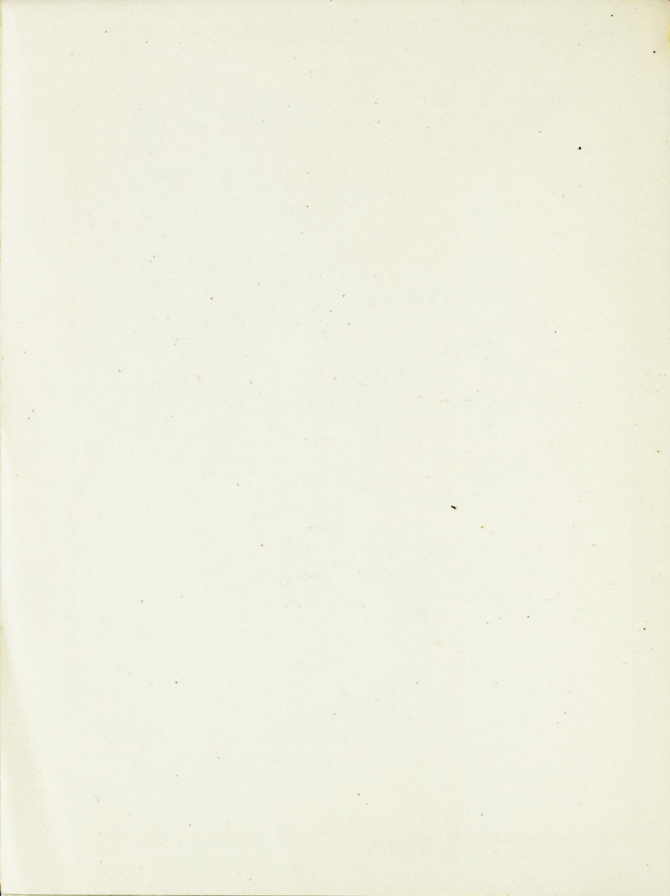
Իբրեւ վերջաբան, կը փորձուիմք արտաքեղ յետազայ հաս-

ուածը ջերմ համակրանքի նամակի մը՝ գոր վերջերս Յոբելեարին
ուղղած է Երուսաղէմի գրագէտ Պատրիարքը Ամեն. Տ. Նղիշէ
Արքեպիսկ. Դուրեան.—

«Ներք յանախ կը խօսինք ձեր մասին, կը կրկնա-
«պատկուի մեր հիացումը, տեսնելով որ դեռ գրիչը չի
«դողդողար ձեր կուռ ու արդիւնաւատ մասնետուն
«սակ՝ այն տարիքին մէջ ուր շատեր պիտի ուզէին
«անգործ եւ անուր ինքնամոռացութեամբ օրօրուի
«միայն: Կէս դարէ աւելի ժամանակով մեր աշխարհիկ
«գրականութեան մասուցած ձեր բանկագին ծառայու-
«թիւնները աչի առջեւ ունենալով՝ կը բաղձանք նաեւ
«որ Յոբելեանական շէնդ մեծարանքը մասուցուի ձե-
«րունագարդ Վարպէտիդ:

«Այս ամէնը ապահովաբար ձօնք է եւ ոչ մո-
«ռացօնք ձեր յիշատակին, ով մեծանուն բարեկամս»:

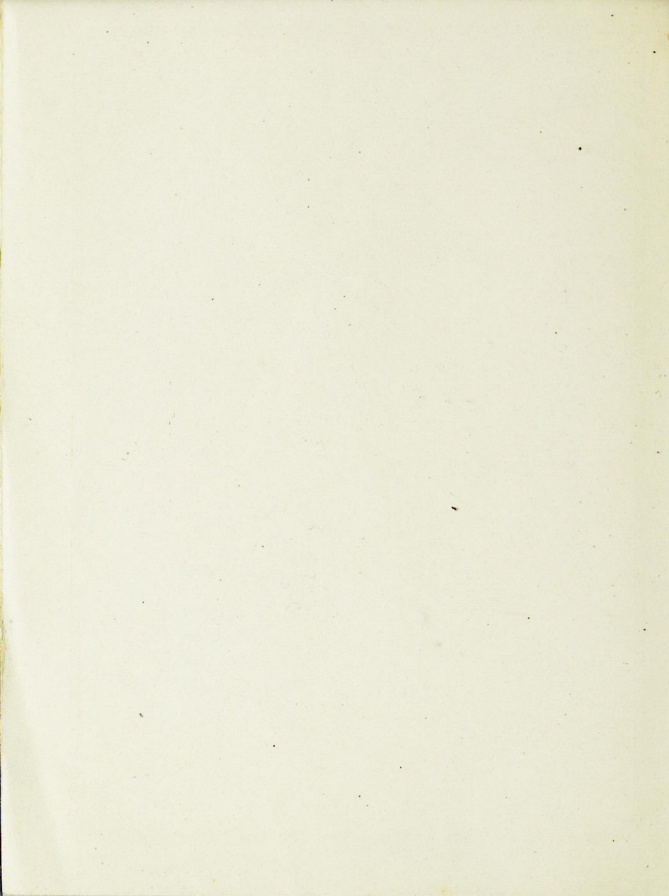

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍԱԿԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

ՏՆ. Խ. ՄԱԹԻԿԵԱՆ

42, rue de la Jonquière

— PARIS - 17e —

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0318006

722
596